

METODOLOGIJOS KLAUSIMAI

J. REPŠYS

V. LENINAS IR SOCIALISTINĖ KULTŪRA

Analizuodamas monopolistinę kapitalizmo stadiją, V. Leninas padarė išvadą, kad socialistinė revoliucija, kaip pasaulinis istorinis procesas, nebegali būti vienkartinis aktas, nes dėl kapitalizmo vystymosi netolygumo revoliucinė situacija visose kapitalistinėse šalyse nebegali subręsti vienu metu. Socialistinė revoliucija — ilgas revoliucinis procesas, revoliucinio vystymosi epocha, kuri gali prasidėti vienoje ar keliose šalyse ir taikaus sambūvio sąlygomis persimesti į kitas kapitalistines šalis¹. Šią V. Lenino išvadą patvirtino istorijos faktai — kaip tik tokiu būdu susiformavo pasaulinė socialistinė sistema, nulemianti „pagrindinį žmonijos vystymosi kelią“².

Mūsų amžius yra perėjimo iš kapitalizmo į socializmą epocha. Socializmas neišvengiamai turi išspręsti visus tuos žmonijos pažangos procese (tame tarpe ir kultūros raidoje) iškilusius klausimus, kuriuos problematizuoja ir kurių nebeatpažįja išspręsti kapitalizmas. Norint efektyviai vystyti socializmą bei jo kultūrą, reikia neatsiriboti nuo kultūros pasiekimų ir nuo jų socialinės deformacijos dabartiniame kapitalistiniame pasaulyje.

Socializmas visais atžvilgiais — ekonominiu, doroviniu ir protiniu — yra išaukęs iš kapitalizmo³. Tolimesnė socializmo pažanga ekonomikos, technikos bei kultūros srityse įmanoma, tik naudojantis visos žmonijos kultūrinės pažangos vaisiais. Atskleisdamas proletkultininkų pozicijų mokslinį nepagrįstumą bei praktinį avantiūrizmą, V. Leninas siūlė pasinaudoti ne tik praeities kultūra, bet ir tais technikos, mokslo bei kultūros laimėjimais, kurie sukuriama kapitalistiniame pasaulyje. 1920 m. rezoliucijos „Apie proletarinę kultūrą“ projekte V. Leninas pabrėžė mintį, jog marksizmas pasaulinę istorinę reikšmę todėl ir išsikovojo,

¹ V. I. Leninas, Raštai, t. 23, p. 133; žr. taip pat p. 68.

² „Tarpatautinis komunistų ir darbininkų partijų pasitarimas“, Vilnius, 1970, p. 21.

³ K. Marksas ir F. Engelsas, Rinktiniai raštai, t. II, Vilnius, 1950, p. 13.

kad pasiemė ir perdirbo viską, kas buvo vertingo daugiau kaip dviejų tūkstančių metų žmonijos minties ir kultūros išsivystyme. „Tik tolesnis darbas šiuo pagrindu ir ta pačia kryptimi, įkvepiamas proletariato diktatūros, kaip paskutinės jo kovos prieš visokį išnaudojimą, praktinio patyrimo, tegali būti pripažintas tikrai proletarinės kultūros išvystymu“⁴ (pabraukta mano.— J. R.). 1922 m. atsiliepiame apie O. Jermanskio knygą „Mokslinis darbo organizavimas ir Teiloro sistema“, iš esmės teigiamai vertindamas ją už tai, kad čia smulkiai išdėstoma Teiloro sistema bei nurodomos jos teigiamosios bei neigiamosios pusės, V. Leninas pabrėžė: „Pasiiekti, kad visi be išimties taptų raštingi; jokių būdu tuo neapsiriboti, o žūt būt eiti toliau ir perimti iš Europos ir Amerikos mokslo visa tai, kas yra iš tikrųjų vertinga; — tai pirmutinis ir svarbiausias mūsų uždavinys“⁵ (pabraukta mano.— J. R.).

Ši V. Lenino mintis apie kultūrų sąveiką mūsų laikams aktuali dar ir kita prasme. Technikos, transporto bei komunikacijos priemonių vystymasis ne tik savotiškai „susiaurino“ mūsų planetos ribas, vis labiau mažindamas atstumus tarp žmonių ir tautų, bet ir visą pasaulinę civilizaciją bei kultūrą padarė kiekvieno žmogaus žengimo pirmyn būtina prielaida. Šiandien labiau, negu kada nors anksčiau, ir kiekviena šalis, ir kiekvienas žmogus, keldamas savo kultūrinį lygį, remiasi visos mūsų planetos sukauptu patyrimu bei sukurtą materialinių ir dvasinių vertybių įsisavinimu.

Tačiau socializmas yra istorinė pakopa, pakeičianti kapitalizmą, todėl jo kultūra, nors ir kuriama, pasinaudojant kapitalizmo sukurtą kultūrą, negali būti tik paprastas jos tęsinys, nes socializmas yra visų kapitalizmo iškeltų ekonominių, socialinių bei dvasinių problemų tolimesnis ir naujas sprendimo etapas. O jeigu socializmas pagal savo prigimtį bei tikslus yra kapitalizmo neigimas, tai ar visu kapitalizmo sąlygomis sukurtu kultūriniu palikimu galima pasinaudoti socialistinėje visuomenėje? Kapitalizmo antagonistinė klasinė prigimtis vienaip ar kitaip veikia kultūrą, nes kultūra egzistuoja ne tik objekto, bet ir aktyvios žmogiškosios kūrybinės veiklos forma, o tai reiškia, kad ji pati yra socialinis reiškinys. Šiuo požiūriu ir iškyla klausimas, kaip suderinti V. Lenino idėją apie kultūros perimamumą su tos kultūros klasiniu pobūdžiu.

Prieš atsakant į šį klausimą, reikia patikslinti, kokia prasme kalbėtina apie klasinį kultūros pobūdį ir kaip jį suprato V. Leninas.

Atsižvelgiant į atliekamas funkcijas, žmonių kūrybinės veiklos produktai skirstomi į materialinę ir dvasinę kultūrą. Materialinei kultūrai,

⁴ „Leninas apie kultūrą ir meną“, Vilnius, 1960, p. 402.

⁵ Ten pat, p. 475.

kuri kartais dar vadinama civilizacija, priklauso — pradedant namų apyvokos daiktais ir baigiant technika, transporto bei komunikacijos priemonėmis — visi objektai, kurie tenkina vienokius ar kitokius visuomenėje atsiradusius materialinius žmonių poreikius. Dvasinę kultūrą sudaro kūriniai, kurių paskirtis yra tenkinti žmonių intelektualinius, estetinius poreikius, ugdant tiesos, teisingumo, gėrio bei grožio idealus, sąlygojamus konkrečios socialinės aplinkos. Todėl dvasinei kultūrai priskiriami mokslas, menas, moralė, papročiai ir įvairios socialinės idėjos. Toks kultūros skirstymas, kaip teisingai pastebi lenkų sociologas J. Ščepanskis, yra grynai sąlygiškas ir „gali būti taikomas tik tam tikrose ribose“⁶. Ribos, kur baigiasi dvasinė veikla bei prasideda materialinė, arba atvirkščiai,— labai negriežtos. Taip yra dėl to, kad kiekvienas žmogaus sukurtas materialinis objektas iš pradžių egzistuoja jo sąmonėje kaip sumanymas, tikslas ar idėja, kaip idealybė, kuri kūrybinės veiklos proceso metu yra įkūnijama medžiagoje, t. y. materializuojama. Bet ir abstrakti mokslinė idėja ar socialinis vertinimas taip pat turi būti išreikšti kokios nors medžiagos forma (raštas, spaudos ženklai, matematiniai simboliai, dažų plėmai drobėje ir pan.). Todėl kultūra, arba „sužmogintasis pasaulis“, iš esmės yra žmonių minties, jausmų ir vaizduotės, jų siekimų objektyvizavimas gamtinėje medžiagoje, be ko jie nebūtų suprantami kitų žmonių ir negalėtų atlikti savo socialinės paskirties. Kultūros skirstymas į materialinę bei dvasinę čia primenamas, tik norint parodyti, kad klasinį pobūdį gali turėti tiktai vadinamoji dvasinė antagonistinės visuomenės kultūra.

Kultūra, kaip objektyvizuotas praeities kartų darbas, kaip „sužmoginta gamta“, kiekvienai sekančiai kartai sudaro žmogiško egzistavimo sąlygas ir tolimesnės kūrybinės veiklos prielaidas. Atėjęs į pasaulį, žmogus patenka į tam tikrą dirbtinę, kultūrinę aplinką, kurią sudaro ne tik būtiniai bei namų apyvokos reikmenys, bet ir kalba, sąvokos, elgesio bei auklėjimo principai, dvasinių poreikių formavimo bei jų tenkinimo priemonės. Todėl kultūrinė aplinka, formuodama, ugdydama bei tenkindama žmogaus poreikius, formuoja ir žmogaus individualybę, turina ar net skurdina jo dvasinį pasaulį. Antagonistinėje visuomenėje nuo kultūros vertybių, kuriomis ta visuomenė disponuoja, engiamosios klasės atstovai yra atriboti ekonomiškai (dėl savo, kaip engiamojo, padėties) ir dvasiškai (dėl nepakankamo arba vienpusiško išsilavinimo). Kitaip tariant, engiamąsias klases atribodama nuo kultūros, antagonistinė visuomenė atima iš jų ir pačias būtiniausias žmogiškojo egzistavimo reikšimosi bei tobulėjimo prielaidas. Turėdamas tai galvoje, V. Leninas

⁶ J. Szcepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa, 1965, str. 45.

1918 m. III Visos Rusijos Darbininkų, Kareivių ir Valstiečių Deputatų suvažiavime kalbėjo: „Seniau visas žmogaus protas, visas jo genijus kūrė tik tam, kad vieniems būtų duotos visos technikos ir kultūros gėrybės, o kiti neturėtų nė to, kas būtiniausia -- švietimo ir lavinimosi“⁷.

Socializmas, panaikindamas gamybos priemonių privatinę nuosavybę bei klasinę nelygybę, likviduoja ir tas socialines sąlygas, kuriose žmogaus darbo produktai, taip pat ir kultūros vertybės, virto pirkimo-pardavimo objektu. Socializmo tikslas yra sukurti tokias socialines prielaidas, kurioms esant „visi technikos stebuklai, visi kultūros laimėjimai pasidarys prieinami visai liaudžiai, ir nuo šiol žmogaus protas ir genijus niekuomet nebebus paversti prievartos priemonėmis, išnaudojimo priemonėmis“⁸.

Kitaip sakant, kultūros deformacija klasinėje antagonistinėje visuomenėje reiškiasi tuo, kad iš kiekvieno žmogaus individualybės tobulėjimo prielaidos kultūra paverčiama prielaida vieniems žmonėms iškilti, slopinant kitų žmonių individualybę. Kultūra engiamajai klasei virsta tarsi savo priešybe, tampa nužmoginimo, engimo priemone. Kultūros ir žmogaus deformacijos bei dehumanizacijos reiškiniai nelikviduojami ir dabartinėje industrinėje visuomenėje. Besivystydamas kapitalizmas sukuria kultūros išplėtimo bei priartinimo prie masių technines prielaidas (radijas, televizija ir kt.), bet pačios masės materialiai (ekonomiškai, finansiškai) ir dvasiškai (dėl riboto arba vienpusiško intelektualinio ar estetinio išprusimo) tam kultūros priėmimui nėra pasirengusios, todėl „sujungimą“, kurį laiduoja techninė pažanga, kapitalizmas daro nerealizuojamu, nes pačios kultūros vertybės, mokslo ir meno pasiekimai nenustojo buvę preke. Šį prieštaravimą kapitalizmas stengiasi išspręsti, sukurdamas vadinamąją „masinę kultūrą“. Jos paskirtimi tampa ne tiek pačių masių kultūrinio lygio kėlimas, ne jų dvasinio pasaulio diapazono gilinimas bei plėtimas, kiek esamo kultūrinio lygio išlaikymas bei įtvirtinimas, masinės vartotojiškos auditorijos sukūrimas ir šio kultūros lygio pavertimas kultūrinės produkcijos standartu.

Tie buržuaziniai filosofai, kurie, analizuodami dabartinės kultūros standartizacijos procesą, tvirtina, kad tikraisiais kultūros kūrėjais ir vartotojais tapo vadinamasis „kultūros elitas“, o masės savo prigimtimi esančios imlios tik „masinei kultūrai“, sąmoningai ar nesąmoningai ignoruoja tą aplinkybę, jog pats kapitalizmas formuoja masių vienašališkus ir standartizuotus dvasinius poreikius bei skonius ir kad pati „kul-

⁷ „Leninas apie kultūrą ir meną“, p. 278.

⁸ Ten pat, p. 278.

tūrinė gamyba" čia tampa ne tik vartotojo, bet ir kūrėjo skonį niveliuojančiu veiksmu. Dabartinėje kapitalistinėje visuomenėje kultūra iš žmonių dvasinio turtinimo priemonės tampa jų kultūrinių poreikių standartizacijos, jų dvasinio pasaulio skurdinimo priemone. Masinės kultūros socialine funkcija pasidaro ne masių sąmonės turtinimas, ne kritinio požiūrio esamos santvarkos atžvilgiu ugdymas, o sąmoningas ar nesąmoningas atitraukimas nuo realių socialinių problemų, skiepijant apibrėžtus galvojimo bei elgesio standartus, palaikant konformistinę vartotojišką psichologiją, prieš kurią karštai pasisako ir kai kurie pažangūs Vakarų mąstytojai. Todėl, vartojant V. Lenino terminologiją, visai teisėtai galima pasakyti, kad ir dabartinė kapitalistinė aukštos industrijos visuomenė nelikvidavo tos padėties, kuri žmogaus proto bei genijaus kūrinius pavertia prievartos ir engimo priemonėmis.

Kultūros standartizacija bei dehumanizacija „masinės kultūros“ pavidalu iš esmės yra kapitalizmo krizės pagimdyta problema. Tai reiškia, kad realus jos sprendimas, t. y. kultūros išvadavimas iš ją deformuojančios bei luošinančios buržuazinės visuomenės įtakos, yra neišvengiamai susijęs su kova už socializmą. Todėl, pereinant iš kapitalizmo į socializmą, iškyla uždavinys ne atmesti kapitalizmo rėmuose sukurtą bei kuriamą kultūrinį „palikimą“, o išvaduoti jį, grąžinant jam prarastą tikrąją humanistinę paskirtį. Kapitalizmo kultūros pažangiąją dalį socializmas turi padaryti kiekvieno žmogaus individualybės reiškimosi bei turtėjimo socialine prielaida. Toks ir buvo vienas iš pagrindinių uždavinių, kuriuos V. Leninas daugiau kaip prieš 50 metų kėlė socialistinės kultūros kūrėjams.

Kultūrinėje aplinkoje kiekvienas žmogus randa ne tiktai materialinius poreikius formuojančias bei juos patenkinančias priemones, bet ir tam tikras socialinių vertybių sistemas bei jas nustatančius kriterijus ir principus. Jie formuoja individo pasaulėžiūrą ir elgesį, duoda kiekvienam žmogui tam tikrą socialinę orientaciją, kurios reikalauja esamos visuomenės bendrasis interesas. Kitaip tariant, tai, kas populiariojoje literatūroje vadinama „dvasine kultūra“, turi savo ideologinį aspektą arba, kaip sako tarybinis filosofas A. Maslinas, „ideologinį branduolį“⁹. Jo dėka dvasinės kultūros vertybės, tenkindamos bei ugdydamos žmonių intelektualinius, meninius, estetinius bei kitus dvasinius poreikius, atlieka savo ideologinį vaidmenį, formuodamos tam tikrą žmogaus mąstymo bei elgesio būdą. Turėdamas galvoje dvasinę kultūrą ir

⁹ А. Н. Маслин, *Интернациональный характер культуры коммунизма*.— Кн.: «Строительство коммунизма и проблемы культуры», М., 1963, стр. 15.

konkrečiai jos ideologinį momentą, V. Leninas ir kalbėjo apie kultūros klasinį pobūdį. Straipsnyje „Kritinės pastabos nacionaliniu klausimu“ (1913 m.) kritikuodamas abstraktų „nacionalinės kultūros“ lozungą, V. Leninas parodė, jog, žiūrint ideologiniu aspektu, kiekvienoje nacijoje rasime dvi kultūras: buržuazinę dvarininkišką ir demokratinę socialistinę. Jis rašė: „Yra dvi nacijos kiekvienoje šiuolaikinėje nacijoje,— pasakysime mes visiems nacionalsocialams. Yra dvi nacionalinės kultūros kiekvienoje nacionalinėje kultūroje. Yra Puriškevičių, Gučkovų ir Struvių didžiariusių kultūra,— bet taip pat yra didžiariusių kultūra, kurią apibūdina Černyševskio ir Plechanovo vardai. (Tur būt, nesunku suprasti, jog čia kalbama apie tų idėjų nesutaikomumą, kurias skelbė iš vienos pusės V. Puriškevičius, A. Gučkovas ir P. Struvė, o iš kitos — N. Černyševskis ir G. Plechanovas.— J. R.) Tokias pat dvi kultūras turi ukrainiečiai, kaip ir Vokietija, Prancūzija, Anglija, žydai ir t. t. Jeigu ukrainiečių darbininkų dauguma yra didžiariusių kultūros įtakoje, tai mes tvirtai žinome, kad greta didžiariusių klerikalinės ir buržuazinės kultūros idėjų čia veikia ir didžiariusių demokratijos ir socialdemokratijos idėjos“¹⁰ (išretinta mano.— J. R.).

Dvasinės kultūros klasinį pobūdį, kurį ji įgyja dėl savo atliekamo ideologinio vaidmens, V. Leninas pabrėžė, demaskuodamas bundininko F. Libmano ir L. Jurkevičiaus abstraktų „nacionalinės kultūros“ lozungą, kurio dėka buržuazijos klasinis interesas pateikiamas kaip visos nacijos interesas, o dirbančioji ir engiamoji nacijos dalis tuo pačiu „bendranacionaliniu“ pagrindu atitraukiama nuo kovos prieš esamą išnaudojišką santvarką. Tokį pat ideologinį uždavinį, tik, žinoma, kitokiu pagrindu, atlieka ir vadinamoji „masinė kultūra“. Formuodama tam tikrą konformistinį mąstymo bei elgesio būdą ir savotišką miesčionišką psichologiją, susitaikančią su visu tuo, kas pasaulyje yra, kas jame rasta *de facto*, ji taip pat atlieka esamos buržuazinės santvarkos apologetizavimo vaidmenį. Savaiame suprantama, tokios konformistinės bei apologetinės idėjos, kurias ugdo buržuazinės visuomenės dvasinė kultūra, socializmui iš esmės netinka, nes jo tikslas yra nuolatinis esamos santvarkos keitimas, siekiant, kad kiekvieno žmogaus laisvas vystymasis remtųsi visų kitų žmonių tokiu pat laisvu vystymusi. Marksistui revoliucionieriui esamoji socialinė tikrovė tėra tik praeities kartų iškelti uždaviniai, kuriuos būtina toliau spręsti, remiantis, žinoma, realiomis faktinėmis galimybėmis.

¹⁰ „Leninas apie kultūrą ir meną“, p. 228; žr. taip pat p. 218.

Taigi dvasinė kultūra aiškų klasinį pobūdį turi tik pagal savo ideologinį turinį bei atliekamas idėjinio auklėjimo funkcijas. Ar iš to fakto, kad dvasinė kultūra yra klasinė, plaukia išvada, kurią, pradėdant meno bei literatūros sociologizatoriais bei proletkultininkais ir baigiant šiuolaikinio „chunveibinizmo“ koncepcijomis, daro daugelis marksizmo vulgarizatorių, — kad tarp kapitalizmo ir socializmo kultūros nėra nieko bendro, kad socialistinė kultūra turi vystytis vien „uždaru“, „grynu“ pavidalu? Ar klasinio kultūros pobūdžio pripažinimas neiškelia neišsprendžiamos dilemos: arba perimamumas bei kultūrų santykiavimas visuomenės vystymosi procese, arba jų nesutaikomumas klasinio antagonizmo prasme? Ir pagaliau, ar buržuazinės ir socialistinės kultūros priešpastatymas reiškia tą patį, ką reiškia buržuazinės ir socialistinės ideologijos priešpastatymas. Beje, reikia iš karto pasakyti, kad daugelis kultūros klasinį pobūdį absołiutizuojančių marksizmo-leninizmo vulgarizatorių dvasinę kultūrą laiko tik ideologijos dalimi arba jos apraiška.

Dilema — arba klasinis kultūros pobūdis, arba perimamumas kultūros raidoje — yra nepagrįsta pirmiausia dėl to, kad ideologijos sąvoka yra ne platesnė, o siauresnė už dvasinės kultūros sąvoką, nes mokslas, filosofija, menas, religija ir net moralė be savo ideologinio vaidmens atlieka dar ir kitas bendražmogiškąsias funkcijas. Nors dvasinė kultūra atlieka svarbų ideologinio auklėjimo uždavinį, bet būtų neteisinga ją suvesti tik į ideologiją. Kaip liudija E. Baleris, požiūrį, kad ideologijos sąvoka esanti platesnė už kultūros sąvoką, V. Leninas laikė nesąmone¹¹.

Antra vertus, pats klasinės analizės principas marksizmo klasikams visada tarnavo priemone kovai su abstrakčių lozungų fetišizacija, t. y. teorinių bei praktinių problemų demistifikacijai, o ne priemone užtušuoti bendražmogiškąją kultūros vertybių turinį arba paneigti kultūros vystymosi santykinį savarankiškumą. Klasiškumo principas iš blavios mokslinės analizės įrankio negali būti paverčiamas savo priešybe, t. y. savotišku šios analizės tikslu ar net — dar blogiau — savotišku jos „viešpačiu“.

Pagaliau, kaip nebuvo visuomenės, kuri būtų visais laikais tik pažangi arba tik reakcinė, taip istorijoje nebuvo ir klasių, kurios būtų tik pažangios arba tik reakcinės¹². Jeigu žmonijos istoriją suprantame kaip dėsningą viena kitą keičiančių pakopų procesą, o ne fatališkai arba teleologiškai, tai galime daryti išvadą, kad tik pažangios arba tik reakcinės kultūros taip pat negalėjo būti. Todėl tiek kultūros klasiškumo, tiek

¹¹ Э. Баллер, Преемственность в развитии культуры, М., 1969, стр. 82.

¹² Žr. V. Lenino polemiką su N. Michailovskiu — „Kas yra liaudies draugai ir kaip jie kariauja prieš socialdemokratus?“ — V. I. Leninas, Raštai, t. 1, p. 115—120, 123 ir kt.; taip pat t. 2, p. 459.

ir jos perimamumo absoliutizacija yra moksliniu požiūriu lygiavertės išvados, nes abi remiasi metafiziniu žmonijos istorijos supratimu.

Ta aplinkybė, kad dvasinės kultūros vertybės yra susijusios su ideologija, kultūros perimamumo, įvairių kultūrų sąveikos ir klasiškumo klausimus daro ypatingai aktualiais mūsų laikų ideologinėje kovoje. Kaip besivystanti socialistinės visuomenės kultūra turi santykiauti su buržuazinio pasaulio kultūra? Kaip mes, vystydami marksistinę filosofiją, sociologiją ar estetiką, turime žiūrėti į buržuazines filosofines bei sociologines koncepcijas, tokias kaip egzistencializmas, neofroidizmas, konvergencijos teorija ir kt.? Ar socialistinių ir buržuazinių principų susidūrimas „kovos lauke“ reiškia tik siekimą ištirpdyti marksizmą buržuazinėje ideologijoje bei socialistinės kultūros „suburžuazinimą“? Atsakymai į šiuos ir kitus panašius klausimus — ne šio straipsnio uždavinys. Tačiau tai klausimai, kurie ir šiandien rodo V. Lenino iškeltų socialistinės kultūros kūrimo metodologinių principų aktualumą.

Savaime suprantama, kad buržuazinės visuomenės dvasinėje kultūroje esantis ideologinis turinys tarnauja buržuazinei santvarkai ir netinka socializmo bei jo kultūros pažangai. Toji aplinkybė, kad dvasinė kultūra yra susijusi su ideologija, leidžia kapitalistinio pasaulio ideologams kultūrą įjungti į ideologinę kovą prieš socializmą, o kultūrinį bendradarbiavimą pajungti antisocialistinei politikai. Pavyzdžiui, Č. Tomsonas (Ch. A. Thomson) ir U. Laivzas (W. H. Laves) knygoje „Kultūriniai santykiai ir JAV užsienio politika“ rašo: „Santykiuose su komunistinėmis šalimis kultūrinė veikla vaidina ypatingą vaidmenį, nes ji yra vienintelė praktinė priemonė, praskiskverbianti už geležinės uždangos. Ir kuo daugiau mes nuveiksime šioje srityje, tuo daugiau galėsime sužinoti apie stipriąsias ir silpnąsias puses ir įgysime geresnius šansus į tarybinį mąstymą ir tarybinę politiką įvesti realių bei nuosaikių motyvų (courents)“¹³. Kai kultūra panaudojama ideologinėje bei politinėje kovoje prieš socializmą, mes galime kalbėti apie buržuazinės ir socialistinės kultūros priešingumą ir atskleisti jos reakcinį ideologinį turinį. Tačiau, atskleidžiant ir kritikuojant buržuazinės kultūros ideologinį klasinį turinį, būtų neteisinga dėti lygybės ženklą tarp sąvokų buržuazinė kultūra ir buržuazinė ideologija, nes ideologijos sąvokos turinys yra siauresnis. Antra, terminas buržuazinė kultūra kartais nejučiom sutapatinamas su dar platesniu terminu buržuazinės visuomenės kultūra. Buržuazinės visuomenės, kaip klasinės visuomenės, dvasinėje kultūroje, remiantis leninine analize, galime rasti ne tik buržuazines, bet ir antiburžuazines idėjas.

¹³ Thomson Ch. A. a. W. H. Laves, *Cultural Relations and US Foreign Policy*, Bloomington, 1963, p. 163.

Todėl, kritikuoju buržuazinės visuomenės mokslines, filosofines bei sociologines koncepcijas, mes visuomet turime skirti tuos pozityvius momentus, kuriuos jos duoda, aiškindamos tikrovę. nuo tų ideologinių išvadų, kurios tomis mokslinėmis išvadomis grindžiamos. Pavyzdžiui, galime nesutikti su ta pesimistine nuotaika ir beperspektyviška šiuolaikinio žmogaus situacija, kuri pateikiama M. Antonionio ir I. Bergmano kūryboje. Tačiau iš to visai neseka, kad jų kinodramaturgijoje mes negalime rasti puikių meninės išraiškos priemonių. Čia galima rasti būdus, kuriais labai giliai išreiškiama žmogaus išgyvenimų gama, metodus, kaip kiekvienas filmo kadras padaromas nešančiu didelį emocinių-idėjinių krūvį.

Jeigu norime sėkmingai vystyti marksistinę-lenininę metodologiją, kaip socialistinės ideologijos moksliskumo pagrindą, tai negalime apsiriboti tik buržuazinių ideologų išvadų kritika bei neigimu. Svarbiausia yra analizuoti jų keliamą problematiką ir atskleisti jų argumentacijos nemoksliskumą. O tai neįmanoma be tiesioginio kontakto su mūsų priešininkų keliamą problematiką ir be susidūrimo su jų argumentais. Kova su buržuazine ideologija gali būti sėkminga tik tuo atveju, jei parodysime jų argumentacijos mokslinį nepagrįstumą ir atimsime iš jos tą problematiką, kuria jie spekuliuoja, duodami jai pozityvų marksistinį sprendimą. Taip V. Leninas suprato tikrą socialistinės, kaip mokslinės ideologijos, kovingumą. Taip suprastas kovingumas prieš buržuazinę ideologiją ir gali būti tuo realiu pagrindu, kuriuo marksizmas-leninizmas gali sėkmingai vystytis, perfrazuojant V. Lenino mintį, neatsidurdamas nuošalyje nuo pasaulinio mokslo, kultūros bei civilizacijos vieškelio¹⁴.

Jeigu marksizmas neatsirado ir negalėjo atsirasti nuošalyje nuo šio pasaulinio mokslo bei civilizacijos vieškelio, tai ir jo tolimesnis vystymasis galimas, tik einant tuo vieškeliu bei sprendžiant jame iškilusius klausimus.

Iš to, kas pasakyta, galima padaryti tokias išvadas:

1. Socialistinę kultūrą galima sėkmingai kurti bei vystyti, tik vadovaujantis marksistine metodologija ir socialistinės ideologijos principais (žinoma, atsižvelgiant į konkrečias istorines bei ekonomines sąlygas), kurie nustato socialistinės visuomenės tikslus bei uždavinius.

2. Socializmo tikslas yra sukurti tokią visuomenę, kurioje kiekvienas jos narys galėtų pasinaudoti (pagal savo įgimus ir išugdytus sugebėjimus) viso pasaulio kultūros bei civilizacijos laimėjimais savo individualybei tobulinti ir realizuoti. Tai reiškia, kad socializmas savo pažangos kelyje turi įjungti ir perdirbti visa, ką geriausio yra sukūręs pasaulinis mokslas ir kultūra.

¹⁴ V. I. Leninas, Raštai, t. 19, p. 3.

3. Kapitalizmas sukuria technines prielaidas pasaulinę kultūrą priartinti prie kiekvieno žmogaus. Šį uždavinį realizuodamas, jis pačią kultūrą standartizuoja ir dehumanizuoja, paversdamas ją žmogaus depersonalizacijos bei niveliacijos priemone. Socializmas yra pašauktas dabartinę pasaulinę kultūrą vėl padaryti žmogaus individualybės vystymosi socialine prielaida, nes jis pats yra ne kas kita, kaip tolesnis kapitalizmo iškeltų socialinių žmogiškųjų problemų naujas sprendimo etapas.

4. V. Lenino socialistinės kultūros kūrimo principai sudaro tą metodologinį pagrindą, kuriuo, kūrybiškai vadovaudamiesi, mes iš tikrųjų galime efektyviau patarnauti tam, kad ne tik kultūrinėje, bet ir visose žmonių socialinės veiklos srityse perėjimo iš kapitalizmo į socialistinę epochą taptų socializmo vystymosi epocha.